

Research Paper

Assessing as a way out of problems and achieving rural development (Case study: Zanjan the role of rural cooperatives Province) Zoleikha Naderkhani^{1*} Yousef Ghanbari²

1. PHD Student in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Iran.
2. Associate Professor Department of Geography and Rural Planning, University of Isfahan , Iran.

Received: 31 January 2021**Accepted:** 26 May 2021**PP:** 95-108

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

village, rural development, production cooperative, Zanjan province.

Abstract

Cooperatives can be a powerful arm in the field of production, services, information, buying and selling for rural farmers and play a decisive role in the stability of rural economy and livelihood to prevent The present research has been carried out with the aim of investigating rural production cooperation in Zanjan province and the role of this cooperation in solving rural problems. The research is applied in terms of purpose and analytical in terms of descriptive nature. The required data was collected using the field method (questionnaire, observation and interview). The statistical population of the research is the villages that are located in the area of the rural cooperative company. The sample size was obtained using Cochran's formula of 310 rural farmer households. The results of the T test show that the calculated for socio-economic and environmental indicators, respectively, by doing 3.10, 3.20 and 3.06, are almost higher than the base values, the results of the structural analysis showed that the economic index in rural development with an impact factor of 53 / The most influential and social index with an impact coefficient of 31/ has had the least impact in rural development and based on the data of the analysis of variance test, there is a significant difference between the cities of the province in terms of the influence of cooperatives. Yes, the cities of Tarem, Khodabande with the rank of 4.103, 4.007 have the highest level of influence, and the cities of Abhar, Ejer and Zanjan with the ranks of 3.571, 3.261, and 3.024 respectively have the lowest level of influence. . The higher the level of development and satisfaction of the users, the less problems and proper management in these villages.

Citation: Naderkhani, Z; Ghanbari, Z (2023): Assessing as a way out of problems and achieving rural development (Case study: Zanjan the role of rural cooperatives Province), Journal of Regional Planning, Vol 12, No 48, PP:95-108.

DOI: 10.30495/JZPM.2021.24256.3591

DOR: 20.1001.1.22516735.1401.12.48.7.1

* **Corresponding author:** Zoleikha Naderkhani

Address: PHD Student in Geography and Rural Planning, University of Isfahan, Iran.

Tell: +989193428509

Email: Zoleikhanaderkhani90@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Today, with the process of globalization, the role of people in determining their destiny, especially in the economic and social sectors, is felt more and more. The main form of people's participation in the economy is usually private and cooperative (Sabbagh Kermani & Aqeli, 2004). The cooperative sector is considered one of the flourishing sectors in the economy and national development. In Iran, the cooperative sector is considered one of the most important sectors in the country's development, and in principle (43) and (44) of the constitution, it is considered one of the foundations of the country's economic system (Research Office of the Ministry of Cooperatives, 2008). The process of sustainable rural development depends on various factors and conditions, one of the most important factors of which is the development of cooperatives, which can improve working conditions, life, production, service provision, raising the level of income and The social status of the village people should play an effective role (Karim, 2015). Rural production cooperatives are flexible organizations (ILO, 2007), which as one of the basic solutions in the field of widespread participation of villagers in the development process of villages and as an important tool to help the development of rural and agricultural communities, to create employment and diverse They are considered as sources of income (United Nations, 2007), and these companies are able to overcome the anomalies caused by the existence of small and scattered plots and the inhomogeneousness of agricultural land and many other inadequacies of small-scale farmers. built and play an important role in the development of villages (Ghezel & Kouhestani, 2010). Due to the group activity of the villagers in the cooperatives, the amount of agricultural products per level unit increases and the villagers get the most profit, and finally, due to the increase in their cognitive capacities, the villagers are better able to determine their social destiny. participate politically and economically (Heidari Sareban, 2007).

Methodology

The current research is applied in terms of purpose and descriptive and analytical in terms

of nature and comparative causal method. The statistical population of the research is 310 farmers working in rural production cooperatives in villages with active production cooperatives in Zanjan province. The research data was collected by library and field methods. The questionnaire is designed in 3 parts, the first part is the questions related to the economic index (14 questions), the second part is the social index questions (19 questions), and the third part is the environmental index questions (14 questions) in the form of a 5-point Likert scale. (very high, high, medium, low, very low) has been prepared. 11 cooperatives have been selected as study sample areas for surveying and collecting information in Zanjan province. And out of 7 cities of the province, 3 cities of Mah-Nashan, Khorramdara and Soltanieh have not been investigated and surveyed due to lack of cooperation or lack of active cooperatives. Research data was collected by library and field methods (questionnaire distribution and interview and observation). To analyze the data collected from one-sample T-tests, Duncan's test, analysis of variance (ANOVA) and structural equation model (SEM) were performed using SPSS and AMOS software. At the beginning of the work, to determine the validity of the research questionnaires, a number (30) of the questionnaires were duplicated and given to farmers and experts in rural affairs, and their opinions were used to modify the questionnaires.

Results and Discussion

To investigate the status of three indicators (economic, social and environmental) of rural development (as a dependent variable) in the study area, a sample t-test test was used. The data shows that the significance level of all indicators is estimated to be 0.000, which is less than 0.05, which indicates that the significance level is desirable. According to the data, the average value of all the indicators is higher than the number 3, which means the optimal level. The average calculated for economic, social, and environmental indicators with the values of 3.10, 3.20 and 3.06 respectively are almost higher than the base average and this indicates that the indicators of rural development in the

exploitation of cooperatives Rural production has a positive effect on the rural development of Zanjan province. The results of distribution data show that according to 26% of users, the state of rural development is at weak and very weak levels, and 37% stated that the state of these indicators is at an average level. Also, 36% stated that the state of rural development within the study area is at an acceptable level. The results of investigating the general situation of rural development using the average comparison test show that the average of rural development is higher than the optimal level, i.e. the number 3, and the significance level is estimated at 0.000, which is less than 0.05, which indicates that the significance level is desirable. Is. The average of the overall state of rural development with an average of 3.13 is approximately higher than the base average, which indicates a positive relationship between rural development and cooperative exploitation of rural production. And based on the data of the analysis of variance test, there is a significant difference between the cities of the province in terms of the influence of cooperatives, Tarem, Khodabande cities with the average rank of 4.103, 4.007 have the highest influence. And the cities of Abhar, Ijroud and Zanjan have the lowest degree of influence with the rank averages of 3.571, 3.261, and 3.024, respectively. The higher the level of development and satisfaction of the users, the less problems and proper management in these villages.

Conclusion

Cooperatives can be one of the most effective ways to solve rural problems, because it allows small farmers to increase their production and lower production costs through the formation of cooperatives. And thus earn more income. According to the opinion of rural farmers, the biggest problems of the villages are lack of income, lack of facilities and lack of support for agriculture, and meeting the needs of livelihood and family, and the interest and dependence of

the factors and reasons for doing agricultural activity are stated, according to the opinion of the farmers, the main problem of agriculture in The villages of Zanjan province can be related to the problem of lack of proper and principled management and planning and insufficient attention to the agricultural sector, which has caused problems in the exploitation and agriculture of the province. The effect of the studies studied in the 8 cities of the province has also been different. Among the cities, Khodabande, Tarem, Abhar, and Zanjan had the greatest impact from the exploitations of the province, and the cities of Khorramdara, Mahneshan, Ijerud, and Soltanieh had the least impact, and the reason for this issue and the difference in impact in the first place in the form and type of management in the cities and in the second place related to natural resources and geographical conditions. Among the cities of Zanjan province, the cities of Abhar, Khodabande, Zanjan and Taroom because of their superior natural features and also the principled and appropriate management of Mahneshan, Ijerud and Soltanieh cities in terms of the impact of exploitation in Rural development ranks better. Due to the dependence of Iran's rural economy on agriculture, the level of risk tolerance among farmers is very low, because they consider any change as the destruction of their sources of income and livelihood. High and low level of literacy and low level of income of many farmers must first convince and attract the participation and trust of rural people and bring them together with rural development plans and in addition benefit from their experience and skills in agriculture. In fact, a planning should be done from the heart of the village and the villagers whose first priority is the wishes and needs of the villagers, it is in such a program that the villagers will be willing to cooperate and the path of the plans and projects will be clear and smooth to the same extent. And this achievement will be beneficial for both the farmer and the country.

بررسی نقش تعاونی‌های روستایی به‌عنوان راهکاری برای برون‌رفت از مشکلات و رسیدن به توسعه روستایی (مطالعه موردی: استان زنجان)

زلیخا نادرخانی ایالوئی^۱؛ یوسف قنبری^۲

۱. دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

تعاونی‌ها می‌توانند به‌عنوان بازوئی توانمند در زمینه تولید، خدمات، اطلاع‌رسانی، بازاریابی و فروش برای کشاورزان روستایی و نقش تعیین‌کننده‌ای را در پایداری اقتصاد و معیشت روستایی بر عهده بگیرند. پژوهش حاضر باهدف بررسی تعاونی‌های تولید روستایی استان زنجان و نقش این تعاونی‌ها در حل مشکلات روستایی صورت گرفته است. پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت توصیفی تحلیلی است. گردآوری داده‌های موردنیاز با استفاده از شیوه میدانی (پرسش‌نامه، مشاهده و مصاحبه) انجام شد. جامعه آماری پژوهش روستاهای که محدوده‌ی شرکت تعاونی روستایی قرار دارد می‌باشد. که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۱۰ خانوار کشاورز روستایی به دست آمد. نتایج آزمون T نشان می‌دهد که میانگین محاسبه شده برای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی به ترتیب با مقادیر ۳/۱۰، ۳/۲۰ و ۳/۰۶ تقریباً بالاتر از میانگین مینا هستند نتایج تحلیل معادلات ساختاری نشان داد شاخص اقتصادی در توسعه روستایی با ضریب تأثیر ۵۳/ بیشترین اثرگذاری و شاخص اجتماعی با ضریب تأثیر ۳۱/ کمترین میزان اثرگذاری را در توسعه روستایی داشته است و بر اساس داده‌های آزمون تحلیل واریانس بین شهرستان‌های استان به لحاظ تأثیرپذیری از تعاونی‌ها تفاوت معناداری وجود دارد، به ترتیب شهرستان‌های طارم، خدابنده با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۰۳، ۴/۰۰۷ دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری و شهرستان‌های ابهر، ایجرود و زنجان با میانگین‌های رتبه‌ای ۳/۵۷۱، ۳/۲۶۱ و ۳/۰۲۴ به ترتیب دارای کمترین میزان تأثیرپذیری هستند. هر چه میزان توسعه و رضایت بهره‌برداران بیشتر باشد نشانگر مشکلات کمتر و مدیریت درست در این روستاها هستند.

تاریخ دریافت: ۱۲ بهمن ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۵ خرداد ۱۴۰۰

شماره صفحات: ۹۵-۱۰۸

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

روستا، توسعه روستایی، تعاونی تولید، استان زنجان.

استاد: نادرخانی ایالوئی، زلیخا؛ قنبری، یوسف (۱۴۰۱): بررسی نقش تعاونی‌های روستایی به‌عنوان راهکاری برای برون‌رفت از مشکلات و رسیدن به توسعه روستایی (مطالعه موردی: استان زنجان)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۲، شماره ۴۸، مردادشت: ۹۵-۱۰۸.

DOI: 10.30495/JZPM.2021.24256.3591

DOR: 20.1001.1.22516735.1401.12.48.7.1

* نویسنده مسئول: زلیخا نادرخانی ایالوئی

نشانی: دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران.

تلفن: ۰۹۱۵۵۰۳۴۵۲۲

پست الکترونیکی: ali.shamsoddini@modares.ac.ir

مقدمه

باتوجه به اهمیت بخش تعاون در اقتصاد جهان و توانمندی این بخش در ایجاد ارزش افزوده و اشتغال‌زایی، لزوم تقویت بنیان‌های تعاونی و اعمال سیاست‌های سازگار با رشد این بخش ضرورتی اجتناب‌ناپذیر بوده و امروزه این اعتقاد وجود دارد که توانمندسازی افراد با ایجاد تشکلهای تعاونی، رهیافت بسیار کارایی در کشورهای درحال توسعه بوده که نتیجه آن، رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی تعاونی‌ها خواهد بود (Coulter, 2005; Fulton, 1999). پژوهش‌هایی که در زمینه تعاونی‌های روستایی انجام‌گرفته: (Alexander, 2009) بیان می‌کند بین روحیه جمع‌گرایی، میزان تحصیلات و میزان سابقه مدیریتی با عملکرد تعاونی‌های تولید ارتباط وجود دارد، Deng, (2010)، در بررسی "حمایت‌های سیاسی و ظهور تعاونی حرفه‌ای کشاورزی در چین روستایی" بر نقش مؤثر تعاونی‌ها در توسعه کشاورزی و روستایی پایدار در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی تأکید می‌کند، (Hazrati & Babaei Fini, 2012)، عواملی همچون: ضعف مدیریتی، انتظارات نابجا از تعاونی‌ها، اختلاف سلیقه‌ها، مشکلات زیربنایی و عدم برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری را علل غیرفعال‌شدن تعاونی‌ها عنوان می‌کنند، (Ataei & Izadi, 2015)، در پژوهش خود نشان دادند که عامل اجتماعی شامل میزان آگاهی اعضا از فلسفه و اصول تعاونی، میزان اعتماد بین اعضا، میزان اعتقاد به همکاری و مشارکت بین اعضای تعاونی مهم‌ترین عامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌ها محسوب می‌شوند، (Fonte & Cucco, 2017)، عنوان می‌کنند که تعاونی‌ها دارای کارکرد چندوجهی هستند که در صورت هماهنگی باعث توسعه روستایی می‌شوند. (Reihani Hamedani et al., 2017)، اذعان می‌کند که عامل زیربنایی بیشترین جذب سرمایه و عامل فرهنگی و اجتماعی کمترین تأثیر را در جذب سرمایه تعاونی‌های همدان بر عهده دارند. در تحقیق Heidari (2017)، (Sareban & Ziarati, 2017)، اذعان می‌کنند که عوامل اجتماعی و محیطی بر عملکرد تعاونی‌های تولید تأثیر مطلوب داشته‌اند و بر اساس یافته‌های (Balali et al., 2018) شناخت وظایف و اهداف تعاونی‌ها، ارتباط تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی، مشارکت‌پذیری بین اعضا و حمایت‌های قانونی دولت اثر مثبتی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی تأثیر داشته است، (Duffy, 2018)، بیان می‌کند که تأمین مسکن برای اعضای خانواده و تولید درآمد از زمین از مهم‌ترین مسائل مزارع خانوادگی هستند، (Nurozian et al., 2019)، عنوان می‌کند که سطح تحصیلات مدیرعامل، برگزاری کلاس‌های آموزشی، بازدید از مراکز علمی و میزان سرمایه‌گذاری در تعاونی در کارایی تعاونی‌ها تأثیر دارند، (Zhang et al., 2020)، بیان می‌کنند که تعاونی‌های تولید کشاورزی هنوز در

افزایش جمعیت به همراه افزایش شهرنشینی، پیامدهای زیان‌باری برای شهرها به ارمغان آورده است. تداوم این‌گونه رشد شهرنشینی با مشکلات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی بحران‌آفرین توأم بوده و هشدار بر ناپایداری شهرها می‌باشد (Ahadnejad et al., 2020: 33). کیفیت هوا به‌عنوان یک عامل مؤثر بر کیفیت زندگی در مناطق شهری به‌ویژه در مناطق پرجمعیت مطرح می‌باشد. در دهه‌های اخیر تغییرات زیست‌محیطی، چالش اصلی را در ارتباط با امنیت انسانی در جهان ایجاد کرده است که بخشی از این ناامنی ناشی از تأثیر پدیده‌های اقلیمی از جمله آلودگی هوا در حوزه سلامت می‌باشد (Ahadi et al., 2019: 131). آلودگی هوا از جمله مهم‌ترین آسیب‌های زیست‌محیطی محسوب می‌گردد که تهدیدی جدی برای سلامت انسان به‌شمار می‌آید. اکثر شهرهای بزرگ کشورهای درحال توسعه، به‌طور فزاینده‌ای با آلودگی هوا به‌عنوان عاملی تأثیرگذار بر سلامت عمومی جامعه مواجه هستند. برای توسعه پایدار شهری توجه به آلودگی‌ها، به‌ویژه آلودگی هوا که شهروندان به‌صورت تمام‌وقت با آن در تماس هستند، ضروری است (Esmailnejad et al., 2015: 173). آلودگی هوای شهری متأثر از شرایط اقلیمی (موقعیت جغرافیایی، میزان دما، رطوبت هوا، وزش باد، میزان بارندگی)، افزایش جمعیت و رشد سریع شهرنشینی، منابع آلوده‌کننده، استفاده بیش‌ازحد از سوخت‌های فسیلی و ترافیک در شهرها و الگوی نامناسب سیستم‌های حمل‌ونقل می‌باشد (Arhami et al., 2013: 4777; Tavakoli et al., 2014: 75; Cai et al., 2009: 32). برطبق گزارش اتحادیه اروپا، آلودگی هوای شهری تا سال ۲۰۵۰، جایگاه بالاتری را در مسائل زیست‌محیطی نسبت به بحران کمبود آب و بهداشت محیط کسب خواهد کرد. (Dunea et al., 2015: 1)

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

تعاونی یک تشکل اقتصادی - کشاورزی است که باتکیه بر اعضا و هیئت‌مدیره باهدف کاهش هزینه‌های تولید و افزایش درآمد کشاورزان با انگیزه‌های فردی تأسیس می‌گردد (Shahvali & Qeisari, 2011)، تعاونی‌های تولید رهیافتی مناسب جهت دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و همچنین تحقق عدالت اجتماعی محسوب می‌گردد (Champoko, 2006)، و این تعاونی‌ها از بدو تأسیس تاکنون، با سرعت نسبتاً زیادی رشد و گسترش یافته و مورد استقبال و توجه فراوان روستاییان قرار گرفته‌اند (Pahlavani, et al, 2008). تعاونی‌ها در جهت ترویج و توسعه کشاورزی، رفاه روستایی و بهبود زندگی کشاورزان عمل می‌کنند (Wang et al., 2012).

بخش دوم سؤال‌های شاخص اجتماعی (۱۹ سؤال)، و بخش سوم سؤال‌های شاخص محیطی (۱۴ سؤال) است که در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) تهیه شده است. برای پیمایش و بررسی و جمع‌آوری اطلاعات در سطح استان زنجان از ۱۱ تعاونی به‌عنوان مناطق نمونه مطالعه انتخاب شده‌اند که عناوین این تعاونی‌ها با اطلاعات آماری آنها در جدول شماره (۳) درج شده است و در شکل (۱)، توزیع و پراکندگی تعاونی‌های مورد بررسی در سطح شهرستان‌های استان زنجان ترسیم شده است، و از بین ۷ شهرستان استان، ۳ شهرستان ماه-نشان، خرم‌دره و سلطانیه به دلیل عدم همکاری و یا نبود تعاونی فعال مورد بررسی و پیمایش قرار نگرفته‌اند. گردآوری داده‌های پژوهش به شیوه‌های کتابخانه‌ای و میدانی (توزیع پرسش‌نامه و مصاحبه و مشاهده) صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آزمون‌های T تک نمونه‌ای، آزمون دانکن، تحلیل واریانس (ANOVA) و مدل معادلات ساختاری (SEM) با استفاده از نرم‌افزار SPSS و AMOS انجام شد. در ابتدای کار برای تعیین روایی پرسش‌نامه‌های تحقیق، تعداد (۳۰ عدد) از پرسش‌نامه‌ها تکثیر و در اختیار کشاورزان و کارشناسان در امور روستایی قرار گرفت و از نظرات آنها در اصلاح پرسش‌نامه‌ها استفاده گردید. در این مرحله تعدادی سؤال حذف شد و تعدادی هم اصلاح گردید و مواردی هم به سؤالات پرسش‌نامه اضافه گردید و برای مشخص کردن میزان پایایی پرسش‌نامه از آلفای کرونباخ استفاده شد و پایایی پرسش‌نامه‌ها باتوجه به داده‌های جدول (۱) به تأیید نهایی رسیده‌اند.

توسعه کشاورزی چین نقش دارند. ولی شرایط خاصی مانند حمایت دولت و به‌کارگیری مدیران حرفه‌ای در مزارع، و به‌ویژه عضویت یک‌سان و فرایندهای تصمیم‌گیری شفاف باید رعایت شوند، (Candemir & Duvaleix, 2021). در مقاله خود نشان دادند که تعاونی‌ها نقش غیرقابل‌انکاری در پایداری اقتصادی زمین کشاورزی و در اتخاذ شیوه‌های سازگار با محیط‌زیست دارند و همچنین سیاست‌های عمومی و هم‌ابتکارات شخصی در تعاونی‌ها ممکن است تکمیل‌کننده یکدیگر باشند، (Behjani & Pishbin, 2022). در مقاله " بررسی تأثیر شرکت تعاونی‌های تولید، بر توسعه پایدار کشاورزی در منطقه جهرم " نشان دادند که بین شرکت تعاونی‌های تولید و توسعه پایدار کشاورزی در منطقه جهرم ارتباط معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین شرکت تعاونی تولید و توسعه زیست‌محیطی ارتباط معنی‌داری وجود داشت. نتایج نشان داد که شرکت تعاونی تولید بر توسعه اقتصادی در منطقه جهرم تأثیرگذار است.

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت توصیفی تحلیلی و به روش علی مقایسه‌ای است. جامعه آماری تحقیق ۳۱۰ کشاورز مشغول فعالیت در تعاونی‌های تولید روستایی در روستاهای دارای تعاونی تولید فعال استان زنجان است. جمع‌آوری داده‌های پژوهش به شیوه‌های کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. بر اساس جدول (۳) پرسش‌نامه در ۳ بخش طراحی شده است، بخش اول سؤال‌های مربوط به شاخص اقتصادی (۱۴ سؤال)،

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ شاخص‌های مورد بررسی در بهره‌برداری تعاونی‌های تولید روستایی

شاخص	متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
شاخص اقتصادی	۱۴	۰/۶۷۸
شاخص اجتماعی	۱۹	۰/۸۰۵
شاخص اکولوژیک	۱۴	۰/۷۱۴
کل	۴۷	۰/۸۴۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۲- اسامی و مشخصات تعاونی‌های مورد بررسی استان زنجان

اسم تعاونی	تعداد اعضا	میزان اراضی	شهرستان
مهرآوران پیرسقا	۲۲۰	۲۴۲۵	ابهر
تلاشگران سبز توده بین	۲۹۹	۱۳۴۷	ابهر
امام خمینی ینگی کند	۱۲۰	-	ایجرود
زرین‌آباد	۸۷۵	-	ایجرود
دو تپه	۴۳۲	۳۸۰۰	خدابنده
شهید بهشتی	۴۳۹	۱۳۸۰۰	خدابنده
نورآباد	۱۵۶	۶۰۰۰	خدابنده
نگین دشت هزار رود	۳۶۸	۷۳۰	طارم
اتحاد زیتون جزلاندشت	۱۱۵	۲۷۸	طارم
باغداران و سبزیکاران	۳۸۱	-	زنجان

منبع: سازمان تعاون روستایی استان زنجان، ۱۳۹۵

جدول ۳- شاخص ها و متغیرهای تحقیق در بهره برداری آجاره ای در استان زنجان

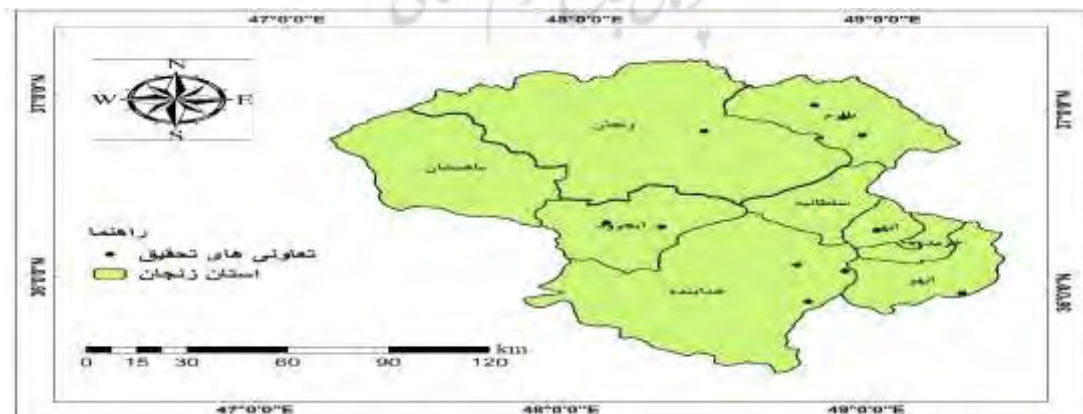
شاخص ها	متغیرها
شاخص اقتصادی	مدیریت بازار و قیمت ها، میزان سرمایه گذاری دولتی و مردمی، اشتغال و تنوع شغلی، تنوع منابع درآمدی و پایداری درآمدی، دسترسی ها (ابزار، ماشین آلات، نهاده ها، بیمه ها، انبار و...)، دریافت وام و تسهیلات، ریشه کنی فقر و تنگدستی، افزایش ثروت و رفاه، وجود دلال و واسطه ها، تجهیزات و امکانات مادی، صنایع فراوری و بسته بندی، همکاری با سایر سازمان ها و ادارات و پروژه ها به منظور کمک و درآمدزایی، تنوع در کشت و کار و بهره وری، کیفیت و شکل مدیریت
شاخص اجتماعی	پایداری و کیفیت جمعیت، مهارت و توانمندی، خودباوری و اعتماد به نفس، امید و انگیزه، زیرساخت ها و خدمات زیربنایی، نگرش نسبت به روستا و روستایی، گسترش دانش کشاورزی و بومی، امنیت اجتماعی، امنیت شغلی، مشارکت های اجتماعی و عمرانی، توسعه و آشنایی با تکنولوژی ها، توسعه، آموزش و اطلاعات، توسعه و بهبود بهداشت، توسعه و بهبود مسکن، مسائل فرهنگی و مذهبی، حمایت دولت از تعاونی های کشاورزی طبق اصل ۴۴ قانون اساسی، رضایت از عملکردها، همکاری، انسجام و تعامل اجتماعی، مشارکت و فعالیت های جانبی برای زنان
شاخص محیطی	میزان مصرف کودهای شیمیایی، میزان مصرف کودهای طبیعی و دامی، میزان مصرف سموم و آفت کش ها، ترویج کشاورزی و توسعه پایدار، مدیریت زیست بوم های آسیب پذیر، حفاظت از منابع طبیعی، احیا و بازسازی منابع طبیعی، قوانین حمایتی و بازدارنده، تفکر و منش احترام به محیط، استفاده از تکنولوژی های جدید در مراحل کاشت، داشت و برداشت، یکپارچه سازی اراضی، مدیریت ضایعات کشاورزی، مدیریت زباله و پسماندها، دسترسی ها و مسیرها و معابر روستایی.

منبع: دربان آستانه و همکاران (۱۳۹۸)؛ حیدری ساربان و باختر (۱۳۹۵)؛ عزیزاده و حاتمی نژاد (۱۳۹۴) حیدری ساربان (۱۳۹۱)؛ بدری و همکاران (۱۳۹۰)، شایان و همکاران (۱۳۸۹)؛ احمد بیگی (۱۳۸۸)؛ زاهدی و نجفی (۱۳۸۴)، ایروانی و دربان آستانه، (۱۳۸۳)، (Maleki & Bigdeli Rad, 2017)، (Ahad & Inayatullah, 2013). (Garnevska, et al, 2011) (Karbasion, et al, 2008) (UNDP, 1994).

محدوده مورد مطالعه

قزوین و از غرب به استان های آذربایجان غربی و کردستان محدود است. استان زنجان بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۸ شهرستان، ۱۷ بخش، ۴۸ دهستان و ۲۱ شهر است (Zanjan Governorate, 2016). طبق آمار سال ۱۳۹۵ استان زنجان دارای ۱۰۵۷۴۶۱ نفر جمعیت که از این میزان تعداد ۳۴۶۲۸۳ نفر جمعیت روستایی و ۷۱۱۱۷۷ نفر جمعیت شهری است (Iran Statistics Center, 2016) و همچنین استان زنجان با ۸۳۰۰۰ هکتار اراضی قابل کشاورزی ۴/۷۷ درصد اراضی کشاورزی کشور را دارا است (Zanjan Province Rural Cooperative Organization, 2016).

استان زنجان با وسعت ۲۲۱۶۴ کیلومتر مربع در منطقه شمال غرب کشور بین ۳۳ و ۳۵ تا ۱۵ و ۳۷ عرض شمالی از خط استوا و ۱۰ و ۴۷ تا ۲۶ و ۴۹ طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. میانگین ارتفاع آن بیش از ۱۵۰۰ متر از سطح دریاست. پست ترین نقطه داخل استان با ارتفاع ۳۰۰ متر در منطقه طارم و بلندترین قله آن با ارتفاع ۲۹۰۰ متر در کوه های تخت سلیمان از ارتفاعات شهرستان ماه نشان قرار دارد. استان زنجان از شمال به استان های آذربایجان شرقی، اردبیل و گیلان، از شرق به استان های قزوین و گیلان، از جنوب به استان های همدان و

شکل ۱- موقعیت استان زنجان و تعاونی های تولید روستایی مورد بررسی استان زنجان (منبع: ترسیم نگارندگان، ۱۴۰۰).

بحث و یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های عمومی کشاورزان بهره‌بردار تحقیق

از بین ۳۱۰ کشاورزی که مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند، ۲۸۷ نفر از پاسخگویان مرد و ۲۳ کشاورز زن است. بیشترین میانگین سطح سواد مربوط به سطح دیپلم با میانگین ۱۳۵ نفر و کمترین میانگین مربوط به سطح سواد در حد خواندن و نوشتن با میانگین ۱۲ نفر است و بیشترین بازه سنی مربوط به ۴۵ تا ۶۵ سال با ۱۵۳ کشاورز است، بیشترین تعداد زمان برای سابقه کشاورزی مربوط به ۱۵ تا ۳۰ سال با ۱۹۰ کشاورز است و بیشترین میزان کشت مربوط به کشت محصول گندم و جو با میانگین ۱۰۷ نفر است و همچنین کمبود شغل و درآمد با میانگین ۱۶۳ نفر از مشکلات اساسی روستاها عنوان شده است، ۱۵۵ نفر از کشاورزان هدف از کشاورزی را رفع نیازهای معیشتی خانواده، ۹۰ نفر هدف از کشاورزی را نبود شغل و از سر اجبار و ۶۵ نفر نیز هدف از کشاورزی را کسب سود و درآمد عنوان کرده‌اند.

بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه روستائی در میان بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی با آزمون T

برای بررسی وضعیت شاخص‌های سه‌گانه (اقتصادی، اجتماعی و محیطی) توسعه روستایی (به‌عنوان متغیر وابسته) در محدود مورد

مطالعه از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج (جدول ۴) نشان می‌دهد که سطح معناداری تمام شاخص‌ها ۰/۰۰۰ برآورد گردیده است که کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است و بیانگر مطلوب بودن سطح معناداری است. بر اساس داده‌های جدول (۵) مقدار میانگین تمام شاخص‌ها بالاتر از عدد ۳ یعنی حد مطلوب قرار دارد. میانگین محاسبه شده برای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی به ترتیب با مقادیر ۳/۱۰، ۳/۲۰ و ۳/۰۶ تقریباً بالاتر از میانگین مینا هستند و این بیانگر این مطلب است که شاخص‌های توسعه روستائی در بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی در تولید روستائی استان زنجان دارای تأثیر مثبت بوده و مثبت شدن آماره‌های t ، اختلاف از میانگین و حد بالا و پایین موید این مطلب است. برخلاف باور عموم و تلاش‌های مردمی و دولتی، مقدار میانگین شاخص‌های توسعه روستائی در بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی استان زنجان بیانگر این مطلب است که وضعیت شاخص‌های مورد مطالعه در سطح مناسبی قرار ندارند. بخصوص شاخص محیطی نسبت به دو شاخص دیگر میانگین کمتری دارد که تأثیر سوئی در محیط زیست و توسعه روستایی این مناطق دارند. تعاونی‌های روستائی بر اساس طرح و برنامه تشکیل می‌شوند، دلیل عدم موفقیت آن را می‌توان در مدیریت ضعیف و عدم استقبال و همراهی مردم روستائی دانست.

جدول ۴- وضعیت شاخص‌های توسعه روستائی در میان بهره‌برداران تعاونی‌های تولید با استفاده از آزمون مقایسه میانگین

فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	t	شاخص
حد بالا	حد پایین						
۱/۵۲	۱/۰۶۴	۱/۱۳۴	۳/۱۰	۰/۰۰۰	۳۰۹	۴/۸۳۷	اقتصادی
۱/۲۴۹	۱/۱۵۴	۱/۲۲۱	۳/۲۰	۰/۰۰۰	۳۰۹	۸/۳۹۶	اجتماعی
۱/۱۲۰	۱/۰۱۸	۱/۰۶۹	۳/۰۶	۰/۰۰۰	۳۰۹	۲/۶۷۵	محیطی

منبع: یافته‌های تحقیق،

۱۴۰۰

بررسی وضعیت کلی توسعه روستائی در بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی با آزمون T

در این بخش از پژوهش با استفاده از آماره‌های جدول توزیع فراوانی و آزمون مقایسه میانگین و وضعیت کلی توسعه روستائی در میان بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی در استان زنجان بررسی شده است. نتایج جدول توزیع فراوانی نشان می‌دهد از نظر ۲۶ درصد بهره‌برداران و وضعیت توسعه روستائی در سطوح ضعیف و بسیار ضعیفی قرار دارد و ۳۷ درصد عنوان کرده‌اند که وضعیت این شاخص‌ها در سطح متوسطی قرار دارد. همچنین ۳۶ درصد عنوان کرده‌اند و وضعیت توسعه روستائی در محدوده

مطالعاتی در سطح قابل‌قبولی قرار دارند. نتایج بررسی و وضعیت کلی توسعه روستائی با استفاده از آزمون مقایسه میانگین نشان می‌دهد (جدول ۵) که میانگین توسعه روستائی بالاتر از حد مطلوب یعنی عدد ۳ قرار دارد و سطح معناداری ۰/۰۰۰ برآورد گردیده است که کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است و بیانگر مطلوب بودن سطح معناداری است. میانگین وضعیت کلی توسعه روستائی با میانگین ۳/۱۳ به‌صورت تقریبی بالاتر از میانگین مینا قرار دارد که نمایانگر رابطه مثبت بین توسعه روستائی و بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی است؛ بنابراین می‌توان چنین عنوان کرد که شاخص‌های توسعه روستائی به تفکیک و

قرارگرفتن میانگین، توسعه روستایی در تعاونی‌های تولید روستائی مثبت ارزیابی شد است.

وضعیت کلی آن در محدوده مطالعاتی در وضعیت متوسط قرار دارد. باتوجه به مثبت‌شدن داده‌ها و بالاتر از میانگین مبنای

جدول ۵- وضعیت کلی توسعه روستایی در میان بهره‌برداران تعاونی‌های تولید با استفاده از آزمون مقایسه میانگین

مبنای آزمون = ۳							شاخص
فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اختلاف از میانگین	میانگین	معنی‌داری	درجه آزادی	t	
حد بالا	حد پایین						توسعه روستایی
۱/۶۹	۱/۰۰	۱/۳۴	۳/۱۳	۰/۰۰۰	۳۰۹	۷/۶۶۰	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستائی نشان می‌دهد (جدول ۶) دو شهرستان طارم، خدابنده با سایر شهرستان‌ها تفاوت معناداری دارد و این دو شهرستان با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۰۳ و ۴/۰۰۷ با سایر شهرستان‌ها اختلاف میانگین معناداری دارند و دلیل آن را می‌توان در وجود تعاونی‌های بیشتر در این شهرستان‌ها و آب‌وهوای مناسب این مناطق برای کشاورزی دانست. شهرستان ابهر با میانگین ۳/۵۷۱ در رتبه سوم قرار دارد و بعد از ابهر، شهرستان‌های ایجرود و زنجان با میانگین رتبه‌ای ۳/۲۶۱ و ۳/۰۲۴ قرار دارند. هر چه میزان توسعه و رضایت بهره‌برداران بیشتر باشد نشانگر مشکلات کمتر و مدیریت درست در این روستاها هستند. در ادامه نتایج حاصل شده وارد سامانه اطلاعات جغرافیایی گردید و توزیع فضایی توسعه روستایی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید در سطح استان نمایش داده شد (شکل ۲)، با توجه شکل مذکور می‌توان بیان کرد که در مجموع بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستایی در استان زنجان به جز دو شهرستان خدابنده و طارم در وضعیت تقریباً مناسبی قرار ندارند و دلیل تفاوت رتبه‌ای را می‌توان به موقعیت نسبی و مدیریت هدفمند این شهرستان‌ها نسبت داد. دلایل متعددی (از جمله مدیریت بهتر و اصولی، توانمندی و همکاری اعضای تعاونی‌ها، بهره‌مندی نسبی بهتر از آب‌های سطحی و زیرزمینی، زمین‌ها و خاک‌های کشاورزی مرغوب، برخورداری از امکانات حمل‌ونقل مناسب، قرارگرفتن در مسیرهای ترانزیت و همچنین دریافت امکانات و خدمات بهتر)، نسبت به دیگر شهرستان‌ها است.

توزیع فضائی شهرستان‌های استان بر اساس وضعیت توسعه روستائی در بهره‌برداری تعاونی‌های تولید روستائی

برای بررسی این سؤال که آیا میان شهرستان‌های استان زنجان به لحاظ شاخص‌های پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید تفاوت آماری معناداری وجود دارد یا اینکه مشکلات و میزان اثر توسعه در شهرستان‌ها به‌صورت یکسان و یکدست توزیع شده است، از تحلیل واریانس (F فیشر) استفاده گردید. نتایج نشان می‌دهد در میان شهرستان‌های استان زنجان به لحاظ شاخص‌های پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید تفاوت معنی‌داری وجود دارد و به عبارتی دیگر، میانگین‌های ۲ شهرستان مورد مطالعه، متفاوت از دیگر شهرستان‌ها به لحاظ شاخص‌های مورد بررسی هستند؛ لذا باتوجه به آن، فرضیه صفر (H_0) تساوی میانگین به لحاظ شاخص‌های بهره‌برداری تعاونی‌های تولید رد شده و فرضیه مخالف (H_1) پذیرفته می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود، با استفاده از تحلیل واریانس مشخص شد که بین شهرستان‌های مورد مطالعه از نظر عوامل تفاوت معنی‌داری در سطح ۰/۹۵ درصد وجود دارد. اما تنها با استفاده از تحلیل واریانس نمی‌توان مشخص نمود که این تفاوت‌ها بین کدام یک از گروه‌ها یا شهرستان‌ها است؛ لذا، در این مطالعه برای مشخص شدن اختلافات سطح شهرستان‌های مورد مطالعه از نظر شاخص‌های پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید، از آزمون دانکن و نقشه‌های توزیع فضایی نیز استفاده شده است.

نتایج حاصل از آزمون دانکن در خصوص میانگین رتبه‌های شهرستان‌های استان زنجان به لحاظ شاخص‌های

جدول ۶- میانگین رتبه‌ای حاصل شده برای ۹ شهرستان مورد بررسی با استفاده از آزمون دانکن

رتبه	میانگین رتبه‌ای	شهرستان
۱	۴/۱۰۳	طارم
۲	۴/۰۰۷	خدابنده
۳	۳/۵۷۱	ایپهر
۴	۳/۲۶۱	ایجرود
۵	۳/۰۲۴	زنجان
-	-	ماه‌نشان
-	-	سلطانیه
-	-	خرم‌دره

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بررسی اثرات شاخص‌های پیشروی بهره‌برداری‌های تعاونی‌های تولید روستایی در استان زنجان با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری

برای بررسی اثرات شاخص‌های تعاونی‌های تولید روستایی بر توسعه روستایی در استان زنجان در قالب مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Amos Graphics، ابتدا مدل اثرات سه شاخص (اقتصادی، اجتماعی و محیطی) شناسایی شده بر توسعه روستایی طراحی و اعتبار آن مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های اعتبارسنجی مدل نشان می‌دهد بارهای عاملی سه شاخص (شکل ۳) بیشتر از ۰/۳ است و در وضعیت مطلوبی قرار دارد. برای ارزیابی برازش مدل معادلات ساختاری چندین شاخص برازندگی وجود دارد. در این پژوهش، با استناد به پیشنهادهای شوک و همکاران (۲۰۰۴) و با و مگ ارت نر و هومبورگ (۱۹۹۵)، از شاخص‌های کای اسکویر (X^2) به همراه معنی‌داری آن (P)، شاخص کای اسکویر بر درجه آزادی (X^2/df)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص نرم نشده برازندگی

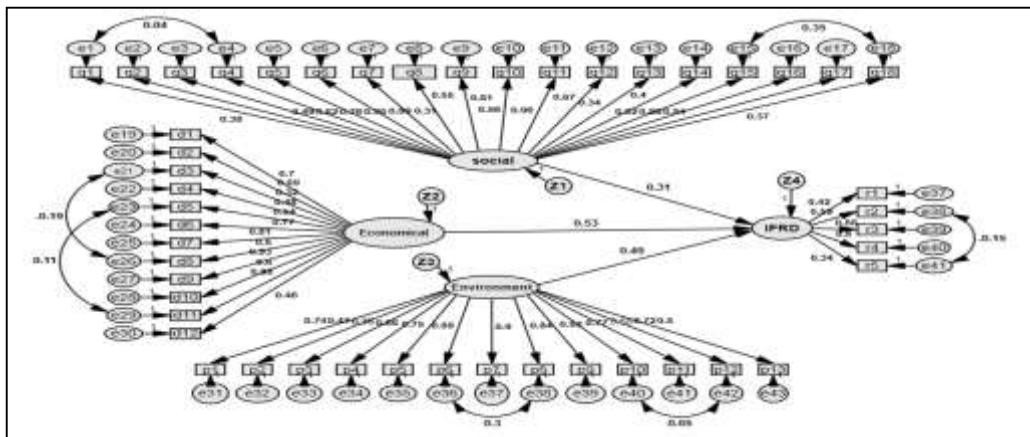
(NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، ریشه میانگین مجذور خطای تخریب (RMSEA) و شاخص میانگین مجذور باقی‌مانده‌ها (RMR) برای ارزیابی برازندگی مدل معادلات ساختاری پژوهش استفاده شد (جدول ۷) هم اکنون معیار دقیقی برای این شاخص‌ها وجود ندارد، اما دستورالعمل کلی زیر در ادبیات مطرح شده است: اگر مقدار X^2 معنی‌دار نباشد، مقدار کای اسکویر بر درجه آزادی کمتر از ۳ باشد، مقدار شاخص‌های NNFI، GFI، IFI و CFI بالاتر از ۰/۹۰ باشند، مقدار RMSEA کمتر از ۰/۰۸ و مقدار RMR کمتر از ۰/۰۵ باشد، برازش مدل مناسب و قابل قبول است. براین اساس، با توجه به مقدار گزارش شده هشت شاخص برازندگی مشاهده می‌شود که داده‌ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند؛ بنابراین، مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

بررسی اثرات شاخص‌های پیشروی بهره‌برداری‌های تعاونی‌های تولید روستایی در استان زنجان با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری

جدول ۷- نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص‌های برازندگی برای توسعه روستایی

علامت اختصاری	مفهوم	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
X^2/df	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	۳ و کمتر	۲/۹۶
RMR	شاخص بهنجار نسبی	کوچک‌تر از ۰/۰۵	۰/۷۸
GFI	شاخص برازش افزایشی	۰/۹ و بالاتر	۰/۶۹
AGFI	شاخص برازش نرمال شده	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۲
NFI	شاخص نیکویی برازش	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۱
NNFI	شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۰
CFI	شاخص برازش مقایسه‌ای	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵
RMSEA	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۹۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

شکل ۳- مدل نهایی اثرات شاخص‌های بهره‌برداری‌های تعاونی‌های تولید بر توسعه روستایی (منبع: یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۰).

مثبت داشته‌اند. همچنین یافته‌های نشان می‌دهد شاخص‌های اقتصادی، محیطی و اجتماعی به ترتیب با ضرایب ۰/۴۹، ۰/۳۱ و ۰/۵۳ به ترتیب دارای بیشترین و کمترین اثر مثبت بر توسعه روستایی در محدوده مطالعاتی بوده‌اند. نتایج نسبت‌های بحرانی نیز نشان می‌دهد که تمامی این برآوردها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دارند

در ادامه اثرات هر یک از متغیرهای مستقل (سه شاخص پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید روستایی) بر متغیر وابسته (توسعه روستایی) بررسی شده است. نتایج تحلیل مسیر معادلات ساختاری نشان می‌دهد (جدول ۸) که اثرات شاخص‌های سه‌گانه پیشروی بهره‌برداران تعاونی‌های تولید بر توسعه روستایی در محدوده مطالعاتی، به لحاظ آماری معنادار است. به این مفهوم که این شاخص‌ها بر توسعه روستایی در استان زنجان، اثرات

جدول ۸- نتایج نهایی مدل اثرات متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته پژوهش.

مسیر اثرگذاری	ضریب تأثیر	نسبت بحرانی	سطح معناداری
توسعه روستایی <---	۰/۵۳	۱۴/۲۷	۰/۰۰۸
توسعه روستایی <---	۰/۳۱	۶/۹۸	۰/۰۰۰
توسعه روستایی <---	۰/۴۹	۱۲,۰۰۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

تعاونی‌ها می‌توانند به‌عنوان یکی از مؤثرترین روش‌ها برای حل مشکلات روستایی باشند، چون این امکان را به کشاورزان خرد می‌دهد که از طریق تشکیل تعاونی‌ها، تولید خود را بالا برده و هزینه‌های تولید را پایین آورند و بدین صورت درآمد بیشتری به دست آورند. پژوهش حاضر باهدف ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در توسعه روستاهای استان زنجان صورت‌گرفته است. استان زنجان با ۸۷۳۰۰۰ هزار هکتار اراضی قابل کشاورزی ۴/۷۷ درصد اراضی کشاورزی کل کشور را دارا بوده و مساحت اراضی آبی استان نیز ۱۶۸۳۹۵ هکتار (۲ درصد اراضی کشور) است؛ به همین جهت استان زنجان همواره به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی در کشور مطرح بوده است. بر اساس نتایج

سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۹۳، تعداد ۱۸۱۲۵۸ بهره‌بردار کشاورز در سطح استان شناسایی شد است که حداقل به یکی از فعالیت‌های زراعت، باغداری، تولید گلخانه‌ای، پرورش دام، پرورش ماکیان، پرورش زنبورعسل و کرم ابریشم مشغول بوده‌اند. بر اساس نظر کشاورزان روستائی بیشترین مشکل روستاها، کمبود درآمد و کمبود امکانات و عدم حمایت از کشاورزی عنوان شده است و رفع نیازهای معیشتی و خانواده و از سر اجبار و نبود شغل از عوامل و دلایل انجام فعالیت کشاورزی بیان شده است، با توجه به نظر کشاورزان مشکل اصلی کشاورزی در روستاهای استان زنجان را می‌توان به مشکل عدم وجود مدیریت و برنامه‌ریزی درست و اصولی و نبود توجه کافی به بخش کشاورزی

نتایج یافته‌های تحقیق با یافته‌های بهجانی و پیش بین (۱۴۰۱)، ادهم و ملکی و همکاران (۱۴۰۰)، شعبانعلی فمی و همکاران (۱۴۰۰)، بلالی و همکاران (۱۳۹۶)، حاجی و همکاران (۱۳۹۶)، صادقی و همکاران (۱۳۹۵)، هادی‌زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۴)، ظریفیان و بهادری قزلجه (۱۳۹۳)، حیدری ساربان (۱۳۹۱)، شاه ولی و قیصاری (۱۳۹۰) همسو است. بر اساس بررسی‌های تحقیق می‌توان پیشنهادهای زیر را عنوان کرد: ۱- در وهله اول استفاده از تجربه کشورهای موفق دنیا در زمینه تعاونی‌های روستایی، ۲- تدوین برنامه دقیق، جامع، اصولی و واقع بینانه، منطبق با واقعیت‌های حال و آینده جامعه روستایی، ۳- تعیین نظام قیمت‌گذاری مناسب و به‌روز محصولات کشاورزی با توجه به هزینه‌های تولید از سوی دولت به‌صورت هر ساله، ۴- همزمان با افزایش قیمت نهاده و ابزارهای کشاورزی باید قیمت محصولات نیز افزایش پیدا کند تا کشاورزان دچار ضرر و زیان زیادی نشوند، ۵- با توجه به تأثیر ویژگی‌های مدیریت و ویژگی‌های شخصیتی کارکنان، اعضا و مدیران در توفیق تعاونی‌ها، انتخاب مدیران شایسته، مجرب، مستعد، آگاه به قوانین و با تحصیلات بالا و سرمایه آورده مکفی و در کنار آن برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای آنان در زمینه موضوعات مختلف ضروری است، ۷- آموزش مستمر و در نتیجه، ارتقای توان حرفه‌ای کارکنان یکی از ارکان اساسی و جدا نشدنی تعاونی‌ها محسوب می‌شود، ۸- مدیران باید مشارکت تمامی اعضای تعاونی را در تصمیم‌گیری از مرحله برنامه‌ریزی تا اجرا در فعالیت‌ها خواستار باشند و از آنها حمایت کنند، ۹- اعطای معافیت‌های مالیاتی برای شرکت‌های تعاونی تازه تأسیس و تشویق و کمک به آن‌ها، ۱۰- ایجاد و گسترش تعاونی‌های تولید در مناطق روستایی یکی از موانع گسترش دانش کشاورزی در ایران، کمبود سرمایه و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزان است. دولت می‌تواند با سرمایه‌گذاری مستقیم و دادن اعتبارات و تسهیلات بانکی کم بهره و بدون بهره به این امر توجه اساسی نماید.

مرتبط دانست که بهره‌برداری‌ها و کشاورزی استان را دچار مشکل کرده است. تأثیر بهره‌برداری مورد مطالعه در شهرستان‌های ۸ گانه استان نیز متفاوت بوده است. در میان شهرستان‌ها، خدابنده، طارم و ابهر بیشترین میزان تأثیر را از بهره‌برداری تعاونی تولید روستایی استان را داشته‌اند و شهرستان‌های ایجرود و زنجان تأثیر کمتری را پذیرفته‌اند. و در شهرستان‌های خرم‌دره، ماه‌نشان و سلطانیه تقریباً تعاونی فعال وجود نداشت و دلیل عدم وجود تعاونی را می‌توان در عم وجود مدیریت و برنامه ریزی و هدایت در این شهرستان‌ها عنوان کرد. این مسئله و تفاوت در تأثیرگذاری را در وهله اول در شکل و نوع مدیریت در شهرستان‌ها و در وهله دوم مربوط به منابع طبیعی و شرایط جغرافیائی دانست. در بین شهرستان‌های استان زنجان، شهرستان‌های ابهر، خدابنده، زنجان و طارم به دلیل داشتن ویژگی‌های برتر طبیعی و همچنین مدیریت اصولی و مناسب و موقعیت سیاسی بهتر، از شهرستان‌های ماه‌نشان، ایجرود و سلطانیه در میزان تأثیرگذاری بهره‌برداری در توسعه روستایی در رتبه‌های بهتری قرار دارند.

به دلیل وابستگی که اقتصاد روستایی ایران به کشاورزی دارد، میزان ریسک‌پذیری در کشاورزان بسیار پایین آمده است، چون هر تغییری را به منزله نابودی منابع درآمدی و معیشت خود می‌دانند، بر اساس نظر کارشناسان پیشنهاد می‌شود برای برنامه‌ریزی برای کشت تعاونی‌ها در ایران با توجه به سن بالا و سطح پایین سواد و سطح پایین درآمدی بسیاری از کشاورزان باید ابتدا با متقاعد کردن و جلب مشارکت و اعتمادسازی در افراد روستایی آنها را با طرح‌های توسعه روستایی همراه ساخته و علاوه بر آن از تجربه و مهارت آنها در کشاورزی نیز بهره ببرند. در واقع باید یک برنامه ریزی از دل روستا و روستایی انجام شود که اولویت اولش خواسته‌ها و نیازهای روستاییان باشد، در چنین برنامه‌ای است که روستایی تمایل به همکاری خواهد داشت و به همان میزان مسیر برنامه‌ها و طرح‌ها روشن و هموار خواهد شد و این دستاورد هم برای کشاورز و هم برای کشور مفید فایده خواهد بود.

References

- 1- Adham Maleki, M., Khosravipour, B., Ghanian, M. (2021). "Cooperative and Agriculture Quarterly", Vol. 2, No. 10, PP. 1-32.
- 2- Ahad.U., Inayatullah, M. (2013). "Challenges To The Agricultural Development In Iran", Vol. 2, No. 10, PP. 85-91.

- 3- Ahmet Candemir, A., Duvalaix, S., Latruffe, L. (2021). " Agricultural cooperatives and farmsustainability – a literature review, Journal of Economic Surveys", Vol. 35, No. 4, pp. 1118-1144.

- 4- Alexander, W.G. (2009). "Cooperation in the European Market Economics ", Bombay: Asia Publishing, PP. 540-549.
- 5- Ataei, P., Izadi, N. (2015). " Factors Affecting Rural Cooperatives Losses (A Case Study: Amirkabir Rural Cooperative in Fars Province)" .Iran Agricultural Extension and Education Journal, No. 1, PP. 181- 195. (In Persian).
- 6- Balaei, H., Movahedi, R., Nazari Kameroudi, J. (2017). "Assessment the Factors Affecting the Performance of Rural Cooperatives in Savadkooh ", Journal of Rural Research, No. 4, PP. 577-590. (In Persian).
- 7- Briscoe, T. (2010). "Making Worker Cooperatives Effective in South Pacific", in the Journal of Pacific Countries, FAO Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok, PP. 243-248.
- 8- Baumgartner, H., Homburg, C. (1995). "Applications of structural equation modelling in marketing research", A review. International Journal of Research in Marketing, No. 13, PP. 139-161.
- 9- Behjani, M., Peishbin, S. (2022). " Investigating the effect of production cooperatives on the sustainable development of agriculture in Jahrom region" sustainable agricultural science research, Vol. 2, No. 1 ,PP. 75-89. (In Persian).
- 10- Champoko, N. (2006). "Cooperatives Group Work. Cambridge", Harvard University.
- 11- Deng, H., Huang, J., Xu, Z., & Rozelle , S. (2010). "Policy support and emerging farmer professional cooperatives in rural China", China Economic Review, Vol. 2, No. 4, PP. 495- 507.
- 12- Elkington, J. (1994). "Towards the Sustainable Corporation: Win-win-win Business Strategies for Sustainable Development" , California Management Review, Vol.36, No, 2 ,PP. 90-100.
- 13- Fonte, M. Cucco, I. (2017). "Cooperatives and alternative food networks in Italy. The long road towards a social economy in agriculture". Journal of Rural Studies, Vol. 53, PP. 291- 302.
- 14- Farajzadeh, Z., Zarei, S., Mokhtari, S. (2016). "Microfinance and job creation in cooperatives in Fars province with emphasis on rural cooperatives: evaluating the views of cooperative members and determining factors", Village and Development, No. 2, PP. 177 -201.
- 15- Ferdausy, S., Rahman, M. S. (2009). "Impact of Multinational Corporations on Developing Countries", Journal of Business Administration, Vol.24, No1, PP. 111- 137.
- 16- Ghasemi, V .(2013). "Structural Equation Modeling in Social Research Using Amos Graphics", Tehran, Sociologists Publishing.
- 17- Garnevska, E., Liu,G., Mary Shadboltc, N, (2011), Factors for Successful Development of Farmer cooperatives in Northwest China. International Food and Agribusiness Management Review , Vol. 14, No. 4, PP. 69-84.
- 18- Garnevska, E., Guozhong, L., Nicola Mary, Sh. (2011). "Factors for Successful Development of Farmer cooperatives in Northwest China", International Food and Agribusiness Management Review , No.4, PP.69- 84.
- 19- Governor of Zanjan Province, 2016.
- 20- Gilson, R. J. (2007). "Controlling Family Shareholders in Developing Countries: Anchoring Relational Exchange". Stanford Law Review, 60, 633.
- 21- Ghezel., Kouhestani, H. (2010). "Study of the position of rural production cooperatives with agricultural products with emphasis on strategic products, a case study : Golestan Province", Journal of Cooperatives and Rural, No. 4 .5, PP. 98-79. (In Persian).
- 22- Hadizadeh Bazaz., M, Bouzarjomehri, Kh., Shayan, H & Noghani Dokht Bahmani , M. (2015). " Performance Evaluation of Rural Production Cooperatives on the Sustainable Agricultural Development (Case Study: Neishabour County)", Journal of Rural Research and Planning, No. 2, PP. 111-125. (In Persian).
- 23- Haji, L., Chizari, M., Choobchian, Sh. (2015). " Perceptions of Agricultural Production Cooperative Members Regarding Sustainable Development in Naghadeh Township", Cooperatives and Agriculture, No. 15, PP. 91-117. (In Persian).
- 24- Hazrati, M., Babaei Feini ,O. (2012). "Identifying the Factors Affecting the Deactivation of Agricultural Cooperatives Using Delphi Analysis (Case Study of Khodabandeh County), **journal of Regional Planning**, No. 6, PP. 91-103. (In Persian).
- 25- Heidari Sarban, V., Ziarati, M. (2017). " Environmental and Social Factors Affecting on Performance of Rural Productive Cooperatives

- in Genaveh Township", *Journal of Cooperatives and Agriculture*, No. 22, PP. 103-121. (In Persian).
- 26- Heidari Sarban, V. (2006). "Establishment of Rural Production Cooperatives is a fundamental step towards achieving sustainable environmental development", *Jihad*, No. 275, PP. 276-275. (In Persian).
- 27- Herbel, D, Rocchigiani, M., Ferrier, C. (2015). "The role of the social and organisational capital in agricultural cooperatives' development Practical lessons from the CUMA movement", *Journal of Cooperative Organization and Management*, Vol. 3, No. 1, PP. 24-31.
- 28- ILO (International Labor Office). (2007). "Cooperative branch issues fact sheets on how cooperative contribute to addressing ILO priority issues of work", *Coop fact sheet*, 1: 1-2.
- 29- Iran Statistics Center website, (2016).
- 30- Karim, M. H. (2015). "Rural Economy and Development", Noor Alam Publications, Tehran.
- 31- Karbasioun, M., Mulder, M., Biemans, M. (2008), *Changes and Problems of Agricultural Development in Iran*. *World J. Agric. Sci.*, Vol. 4, No. 6, PP. 759 - 769.
- 32- Noruzian, M., Keikha, A. A., Mohammadi, H. (2019). "Evaluating the efficiency of rural production cooperatives in Kashmar city", *Journal of Space Economics and Rural Development*, No.1, PP. 91-119. (In Persian).
- 33- Pahlavani, M, Karim, M. H., Ghorbani, H. (2008). "Survey and survey on the problems and capabilities of the cooperative sector in Sistan and Baluchestan province", *Journal of Rural and Development*, Vol. 11, No. 1, PP. 101- 129. (In Persian).
- 34- Reihani Hamedani, H., Teimori, M., Musavi, S. R., & Mostafaei, M. E. (2017). "Analysis of capabilities and regional capabilities of the cooperative sector of Hamadan province in absorption Capital from the perspective of cooperative experts", *Journal of Space Economics and Rural Development*, No. 26, PP. 69- 79. (In Persian).
- 35- Ronco, M. A., Natalia. L. C. (2014). "Capital structure and financing decisions of agricultural cooperatives: Spanish evidence", *Agricultural Economics Society*.
- 36- Rural Cooperative Organization of Zanjan Province (Rural Cooperatives in zanjan Province), (2016).
- 37- Research Office of the Ministry of Cooperatives. (2008). "Law Amending Cases of the Fourth Plan Law and Economic, Social and Cultural Development of the Islamic Republic of Iran and Implementing the General Policies of Article(33) of the Constitution", Tehran: Office of Educational Technology Services Agriculture.
- 38- Shabanali Fami, H., Motaghd, Mahsa., Mohammadzadeh, M., Afshari, S., and Moseib Baghaei. (2021). "Analysis of farmers' perception towards drought management strategies in small - scale agricultural exploitation units: the case study of Isfahan province)", *Iran's Agricultural Economics and Development Research*.
- 39- Shook, C. L., Ketchen, D. J. Jr., Hult, G. T.M., & Kacmar, K.M. (2004). "An assessment of the use of structural equation models in strategic management research", *Strategic Management Journal*, No. 25, PP. 397- 404.
- 40- Sedighi, H., Darvishinia, A. A. (2002). "An assessment of the Success of Rural Production Cooperatives in Mazandaran Province", *Iranian Journal of Agricultural Sciences*, No. 2, PP. 313 -323. (In Persian).
- 41- Sabbagh Kermani, M, Agheli, L. (2004). "The need to promote cooperatives and its position in the third economic sector", *Journal of Teacher of Humanities*, No. 2, PP 127-148. (In Persian).
- 42- Shemshad, M, Malek Mohammadi, I, Hosseininia, Gh. H. (2011). "Identification and analysis of components affecting employment in natural resources cooperatives in Golestan province", *Human Geography Research*, No. 1, PP. 141-156. (In Persian).
- 43- Shahvali, M., Qaisari, M. (2011). "Determining the environmental capacity of farmers members of rural production cooperatives and the factors affecting it in Fars province", *Village and Development*, No. 2, PP. 31-51. (In Persian).
- 44- United Nations. (2007). "Developing women's entrepreneurship and e-business in green cooperatives in the Asian and Pacific region", New York.
- 45- UNDP. (1994). *Sustainable human development and agriculture*, New York, NY.USA.

46- Werts, C. E., Linn, R. L., Joreskog, K. G. (2010). "Quantifying unmeasured variables" ,

Measurement in the Social Sciences (H. M. Blalock, Jr. , Ed)A

